

# Założenia projektowanych zmian

Uczniowie ze specjalnymi  
potrzebami edukacyjnymi

Opracowanie powstało przy współudziale wielu osób, dla których bardzo ważna jest optymalizacja funkcjonowania polskiego systemu edukacji w zakresie kształcenia specjalnego, poradnictwa i pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Zostało ono przygotowane przez Wydział Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych w Departamencie Zwiększania Szans Edukacyjnych MEN na podstawie materiałów i wskazówek przekazanych przez:

- zespół ekspertów do spraw specjalnych potrzeb edukacyjnych powołanych przez Ministra Edukacji Narodowej,
- zespół ekspertów pracujący w ramach projektu *Doskonalenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół pod kątem jej zgodności z gospodarką opartą na wiedzy w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.*
- Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.

# **Organizacja pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi**

## **Założenia projektowanych zmian**

Proponowane zmiany wynikają z potrzeby różnicowania i szukania najlepszych rozwiązań w zakresie kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Właściwie realizowane w szkołach i placówkach kształcenie tych uczniów oraz pomoc psychologiczno-pedagogiczna, udzielana zarówno na terenie szkoły czy placówki, jak i w najbliższym środowisku dziecka, mają zapobiec powielaniu działań specjalistów z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także wyizolowaniu z życia społecznego rodzin i dzieci z niepełnosprawnościami czy specyficznymi trudnościami w uczeniu się.

Projektowane rozwiązania pozwolą na zapewnienie uczniowi wsparcia i zindywidualizowanej pomocy, w zależności od dokonanego na poziomie szkoły rozpoznania, zarówno trudności w uczeniu się, jak i uzdolnień dziecka.

### **Zakładane cele zmian zostaną osiągnięte dzięki:**

- nauczycielowi, który wspiera i doradza, zna swoich uczniów i wie, jak każdemu z nich pomóc;
- pomocy psychologiczno-pedagogicznej jak najbliżej dziecka/ucznia, tj. w przedszkolu, szkole i placówce oświatowej;
- indywidualizacji pracy z uczniem zarówno na obowiązkowych, jak i dodatkowych zajęciach edukacyjnych.

Konsekwencją wprowadzenia tych rozwiązań będzie powstanie jednolitego modelu kształcenia, dostrzegającego na wszystkich etapach edukacyjnych problemy szczególnie ważne dla każdego ucznia i poświęcającego im najwięcej uwagi.

### **Model taki wyodrębnia:**

1. edukację przedszkolną – zawierającą wczesną obserwację i ocenę dojrzałości, gotowości szkolnej dziecka,
2. szkołę podstawową – jako miejsce rozpoznawania specyficznych trudności w nauce, uzdolnień i predyspozycji uczniów oraz udzielania im indywidualnego wsparcia,
3. szkołę gimnazjalną i ponadgimnazjalną – jako miejsca przygotowujące do wyboru ścieżki edukacyjnej i zawodowej, zapewniające dostęp do informacji, doradztwa i poradnictwa zawodowego.

Dokonywanie diagnozy (rozpoznania) specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci, w szczególności objętych wychowaniem przedszkolnym, wynika z obowiązującej od 1 września 2009 r. nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.

## **Celem diagnozy jest zgromadzenie informacji, które mogą pomóc:**

1. rodzicom – w poznaniu stanu gotowości swojego dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej, tak aby mogli je wspomagać odpowiednio do potrzeb w osiąganiu tej gotowości, a w okresie przejściowym (do roku 2011) także podejmować decyzję dotyczącą rozpoczęcia edukacji szkolnej przez ich sześćioletnie dziecko,
2. nauczycielowi przedszkola – przy opracowaniu indywidualnego programu wspomaganie i korygowania rozwoju dziecka, który będzie realizowany w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej,
3. poradni psychologiczno-pedagogicznej udzielającej specjalistycznego wsparcia.



## **Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi to:**

- uczeń ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się,
- uczeń niepełnosprawny lub niedostosowany społecznie,
- uczeń wybitnie zdolny.

## Uczeń ze specyficznymi trudnościami w nauce

To uczeń, który z różnych powodów nie może sprostać wymaganiom programowym obowiązującym w danej klasie

- dysleksja,
- dysgrafia,
- dysortografia,
- dyskalkulia
- zaburzenia mowy
- lateralizacja skrzyżowana,
- sytuacja rodzinna

(ma problemy z czytaniem, pisaniem, wymową, liczeniem)

nie posiada orzeczenia o niepełnosprawności

## **Uczeń niepełnosprawny (posiada orzeczenie) lub niedostosowany społecznie**

to uczeń:

- 1) niesłyszący,
- 2) słabo słyszący,
- 3) niewidomy,
- 4) słabo widzący,
- 5) z niepełnosprawnością ruchową,
- 6) z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim,
- 7) z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym,
- 8) z autyzmem,
- 9) ze sprzężonymi niepełnosprawnościami,
- 10) z chorobami przewlekłymi,
- 11) z zaburzeniami psychicznymi,
- 12) niedostosowany społecznie,
- 13) zagrożony niedostosowaniem społecznym,
- 14) zagrożony uzależnieniem,
- 15) z zaburzeniami zachowania.

## Uczeń wybitnie uzdolniony

to uczeń, którego cechuje:

- wysoka inteligencja ogólna,
- wyróżnia się w karierze szkolnej możliwością osiągnięć twórczych w jakiejkolwiek dziedzinie społeczno-użytecznej;

wyróżnia się ponadto:

- twórczą wyobraźnią,
- wybitnymi zdolnościami specjalnymi,
- łatwością uczenia się,
- szerokimi zainteresowaniami,
- dużą dozą samokrytycyzmu i pracowitości.

## **Szkolny zespół do spraw specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów**

Projektowane zmiany zakładają, że:

- w każdej szkole zostanie powołany zespół do spraw specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów, który przynajmniej raz w roku przy udziale rodziców ucznia, przedstawicieli organu prowadzącego szkołę (na zaproszenie dyrektora) oraz poradni psychologiczno-pedagogicznej opiekującej się szkołą (na wniosek dyrektora),
- dokona przeglądu i oceny skuteczności świadczonej uczniowi pomocy,
- zatwierdzi zmiany w przyjętych indywidualnych programach edukacyjnych opracowanych dla uczniów ze specjalnymi potrzebami.

### **Skład zespołu:**

- nauczyciele prowadzący zajęcia edukacyjne w danym oddziale,
- specjaliści zatrudnieni w szkole.

### **Zadania zespołu:**

1. rozpoznawanie przyczyn niepowodzeń szkolnych;
2. rozpoznawanie specyficznych trudności w uczeniu się uczniów, w tym ryzyka dysleksji, na poziomie szkoły podstawowej;
3. rozpoznawanie potencjalnych możliwości uczniów;
4. rozpoznawanie indywidualnych potrzeb rozwojowych uczniów;

5. określanie sposobów zaspokajania potrzeb uczniów;
6. opracowywanie oraz ewaluacja indywidualnych programów edukacyjnych dla uczniów, w tym:
  - programów wsparcia uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się,
  - programów edukacyjno-terapeutycznych dla uczniów niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie,
  - programów nauczania dla uczniów wybitnie zdolnych;
7. planowanie – w szczególności na poziomie gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej – zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz ich realizacja;

8. podejmowanie działań wychowawczych i profilaktycznych wynikających z programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki;
9. planowanie zadań umożliwiających rozwijanie umiejętności wychowawczych rodziców i nauczycieli;
10. podejmowanie działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych;
11. dokonywanie okresowej oceny efektywności udzielanego wsparcia, w tym prowadzonych zajęć specjalistycznych, rewalidacyjnych, socjoterapeutycznych;
12. przedstawianie wniosków i zaleceń do dalszej pracy z uczniem.



## **Karta Indywidualnych Potrzeb Ucznia KIPU**

Założona na podstawie § 27 Rozporządzenia MEN z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2010 r. Nr 228, poz. 1487) w dniu... (data) dla ucznia....:

- imię i nazwisko ucznia
- nazwę szkoły lub przedszkola
- podstawa założenia karty (np. opinia/orzeczenie nr...)
- potrzeby edukacyjne ucznia ( np.: pomoc psychologiczno-pedagogiczna, dostosowanie wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb ucznia).

- skład zespołu (wychowawca jako koordynator, nauczyciele uczący danego przedmiotu oraz specjaliści: pedagog, psycholog, logopeda),
- terminy spotkań zespołu,
- zakres w którym uczeń wymaga pomocy psychologiczno-pedagogicznej z uwagi na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne (zajęcia dydaktyczno- wyrównawcze, korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne lub wspierające talent dziecka),
- zalecane przez zespół formy, sposoby i okres udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej (zajęcia wyrównawcze z j. polskiego czy matematyki, zajęcia logopedyczne...)
- ustalone i zatwierdzone przez dyrektora placówki formy, sposoby i okres pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- ocena efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

## Plan Działań Wspierających PDW

- Imię i nazwisko ucznia, klasa
- Cele w zakresie, w którym uczeń/uczniowie wymaga/ją pomocy psychologiczno-pedagogicznej
- Mocne i słabe strony ucznia, które stanowią bazę wyjściową do podjęcia pracy z dzieckiem
- Formy, zakres, sposoby pomocy psychologiczno-pedagogicznej, cele szczegółowe oraz metody pracy (zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne, socjoterapeutyczne, rozwijające uzdolnienia dziecka, zajęcia z doradztwa zawodowego ...)

- Zakres dostosowywania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia
- Działania wspierające rodziców (porady, konsultacje, warsztaty, szkolenia...)
- Współpraca szkoły z innymi instytucjami wspierającymi organizowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej (poradnia psychologiczno-pedagogiczna, poradnia specjalistyczna, organizacje pozarządowe, instytucje działające na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży ...)
- Ocena efektywności udzielonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej
- Podpis osób uczestniczących w posiedzeniu Zespołu (w tym rodziców, jeśli w nim uczestniczą, podpis Dyrektora

## Indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego IPET

Konstruując indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny należy pamiętać o dostosowaniu go do:

- indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia,
- predyspozycji ucznia,
- możliwości psychofizycznych, w tym do rozpoznanych potrzeb edukacyjno-rewalidacyjnych.

Indywidualny program edukacyjny **dla uczniów niepełnosprawnych** – niezależnie od typu szkoły, w której ten uczeń spełnia roczne przygotowanie przedszkolne, obowiązek szkolny i obowiązek nauki – powinien mieć charakter edukacyjno-terapeutyczny, **z aktywnym uczestnictwem rodziców.**

W zakresie funkcji edukacyjnej indywidualny program powinien być:

1. adaptacją podstawy programowej do możliwości uczniów niepełnosprawnych:
  - a) w minimalnym zakresie, ograniczoną do uwag związanych z dysfunkcją ucznia, która nie wiąże się z dostosowaniem wymagań do tempa przyswajania wiedzy przez ucznia (na każdym etapie edukacyjnym),
  - b) w znacznym zakresie, kiedy stopień dysfunkcji ucznia powoduje konieczność realizowania treści programowych na minimalnym poziomie i wymaga wydłużenia nauczania (przynajmniej o rok, na każdym etapie edukacyjnym) oraz większych modyfikacji treści i sposobu realizacji, a także konieczności dodatkowych działań wspomagających i rewalidacyjnych,

2. całkowicie autorskim programem zawierającym treści nauczania, metody i formy pracy na poszczególnych, bądź wszystkich przedmiotach lub obszarach edukacyjnych, dostosowanym do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia.

## **W zakresie funkcji terapeutycznej indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny powinien zawierać:**

- działania mające na celu nawiązanie z uczniem pozytywnego kontaktu emocjonalnego (np. poprzez wzmacnianie nawet niewielkich jego postępów),
- usprawnianie zaburzonych funkcji, kompensowanie braków,
- wspieranie rozwoju umysłowego i społecznego ucznia poprzez rewalidację w formie m.in. gimnastyki korekcyjnej, rehabilitacji ruchowej, logopedii, nauki alternatywnych metod komunikacji, orientacji w przestrzeni, stymulacji wielozmysłowej,
- rozwijanie procesów poznawczych,
- eliminowanie zachowań niepożądanych,
- inne formy terapii np hipoterapia, muzykoterapia, dogoterapia,



Indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny jest dostosowywaniem działań szkoły do potrzeb psychofizycznych konkretnego dziecka, stąd przy jego konstruowaniu należy kierować się:

1. informacjami o dziecku i jego specjalnych potrzebach, które pochodzą:

- z wywiadów i rozmów z rodzicami,
- z orzeczeń wydawanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne zawierających diagnozę pedagogiczną i psychologiczną,
- od lekarzy oraz specjalistów i dotyczą niepełnosprawności dziecka,
- z obserwacji nauczyciela dotyczących funkcjonowania ucznia w klasie, np.:

- a) w jaki sposób się porusza – czy samodzielnie podchodzi do tablicy, czy wymaga pomocy w czasie szkolnych wycieczek, na lekcjach wychowania fizycznego, itp.,
  - b) jak się komunikuje – słownie, czy wymaga alternatywnych metod (np. piktogramy, symbole Bliss), bądź specjalistycznych metod komunikacji (np. alfabet Braille'a, język migowy),
  - c) jak pisze – czy mieści się w liniaturze, czy przepisuje, czy pisze z pamięci, itp.,
  - d) jak czyta – czy głośkuje, czyta globalnie, czyta ze zrozumieniem, jakie ma tempo czytania, itp.,
  - e) jak wyraża swoje emocje i funkcjonuje w relacjach z innymi.
2. Można również skorzystać z gotowych narzędzi diagnostycznych, szczególnie w odniesieniu do dzieci z upośledzeniem umysłowym i dzieci autystycznych.

Ponadto w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym powinny się znaleźć następujące informacje:

1. dane personalne ucznia,
2. krótka charakterystyka ucznia (dominujące nastroje, ulubione formy aktywności, zachowania nietypowe oraz specyficzne zalecenia, itp.),
3. opis grupy szkolnej, do której uczeń należy,
4. tygodniowy rozkład zajęć ucznia,
5. zgoda rodziców na realizację programu,
6. podpis osoby odpowiedzialnej za przygotowanie programu,
7. informacja o zatwierdzeniu programu przez dyrektora szkoły.

## **Indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny powinien zawierać:**

- konkretne umiejętności, w które zamierzamy wyposażyć ucznia,
- cele edukacyjne (ogólne i szczegółowe); wspierające rozwój indywidualny każdego dziecka,
- treści nauczania – zagadnienia (wymagania szczegółowe), dzięki którym uczeń osiągnie założone przez nauczyciela cele edukacyjne;
- procedury osiągania celów (wymagań szczegółowych) – metody, formy, środki dydaktyczne, którymi posłuży się nauczyciel, aby uczeń osiągał nawet minimalny sukces;
- rodzaje pomocy i wsparcia,

- przewidywane osiągnięcia, a właściwie kierunki, w jakich prawdopodobnie uczeń będzie się rozwijał;
- ocenę osiągnięć ucznia – ocenę opisową będącą diagnozą edukacyjną, czyli informacją o przebiegu edukacji w zakresie spełniania wymagań szkolnych;
- ewaluację programu – sposób, w jaki dowiemy się, czy program jest prawidłowo skonstruowany i czy przynosi zamierzone efekty.

## **Ewaluacja powinna zawierać:**

- rejestrację zmian i postępów (dokumentacja tego, co dziecko osiągnęło),
- ocenę skuteczności podjętych priorytetowych działań (wygaszanie pewnych zachowań, budowanie pozytywnych wzorców),
- wnioski i propozycje modyfikacji programu działań na okres następny.

**Ewaluacji dokonują wszystkie strony zaangażowane w tworzenie i realizację programu.**

**DZIĘKUJEMY ZA UWAGĘ**

Przygotowały:

mgr Beata Piotrowska – psycholog

mgr Beata Porczak – pedagog szkolny